

LIBRIS

We know
books

JANE EYRE

Charlotte Brontë

Traducere din limba engleză și note
PAUL B. MARIAN și D. MAZILU

LITERA

București

Capitolul I

În ziua aceea nu aveam posibilitatea să ieșim la plimbare. E drept că rătăciserăm dimineața un ceas prin crângul desfrunzit, dar, de la prânz (când nu avea pe nimeni, doamna Reed prânzea devreme), vântul înghețat al iernii adusese nori atât de întunecați și o ploaie atât de pătrunzătoare, încât nici nu te puteai gândi la plimbare.

Eram mulțumită. Nu mi-au plăcut niciodată plimbările lungi, mai ales pe frig, și eram îngrozită că o să trebuiască să mă întorc în înserarea rece, cu mâinile și picioarele înghețate, mâhnită de cuvintele cu care mă muștra Bessie, bona copiilor, și umilită de conștiința inferiorității mele fizice față de Eliza, John și Georgiana Reed.

Eliza, John și Georgiana erau acum adunați în salon, lângă mama lor; iar mama, întinsă pe o canapea, în preajma focului, și înconjurată de toți cei dragi – care deocamdată nu se certau, nici nu plângeau –, părea pe deplin fericită. Doamna Reed îmi interzisese să mă alătur grupului lor, spunându-mi cât îi părea de rău că e silită să mă țină la distanță, dar, până ce nu va afla mai întâi de la Bessie și până ce ea însăși nu va observa străduința mea de a-mi schimba caracterul, devenind mai prietenoasă și mai copilăroasă – ceva mai veselă, mai deschisă, și mai firească decât mă arătam –, nu-mi va putea recunoaște drepturile cuvenite numai copiilor ei mulțumiți și fericiți.

– Ce spune Bessie că aș fi făcut? am întrebat eu.

– Jane, nu-mi plac deloc curioșii care mă pisează cu tot felul de întrebări! De altfel, e într-adevăr nemaipomenit ca un copil să se poarte așa cu cei mai în vârstă. Stai la locul tău și nu mai vorbi, dacă nu poți vorbi ca o fată cuminte!

Din salon dădeai într-o mică sufragerie, unde era și un dulap cu cărți; m-am furișat acolo. Am luat numaidecât o carte, având grijă să fie una cu cât mai multe ilustrații. M-am așezat în pervazul ferestrei, strângând picioarele turcește, și, trăgând draperia de damasc roșu, mă găseam adăpostită de amândouă părțile. Cutele draperiei stacojii îmi ascundeau tot ce se găsea la dreapta mea; în stânga erau geamurile limpezi, care mă ocroteau fără să-mi ascundă vederii priveliștea unei zile mohorâte de noiembrie. Din când în când, întorcând foile cărții, cercetam înfățișarea acelei după-amiezi de iarnă. În depărtare se zărea o grămadă turbure de pâclă și de nori; în apropiere, frunzișul ud, tufișuri biciuite de furtună și o ploaie necurmată gonită sălbatic din urmă de vijelia tânguitoare. M-am întors la cartea mea. Era *Istoria păsărilor din Anglia* de Bewick. Nu mă prea sinchiseam de text; existau, totuși, câteva pagini de introducere peste care nu puteam trece în fugă, cu toată vârsta mea fragedă. Pomeneau despre locurile unde se ațin păsările de mare, despre stâncile singuraticе și promontoriile locuite numai de ele, despre acele coaste ale Norvegiei, presărate cu insule de la marginea de miazăzi, Lindeness sau Naze, până la capul Nord.

*La nord, unde-oceanul în valuri se zbate,
Ape în clocot izbînd de stâncile-aride,
Acolo, spre Thula, talazuri se umflă,
Gem ca furtuna și spală Hebridele țarmuri.*

De asemenea, nu puteam să trec peste descrierea sumară a acelor ținuturi înghețate ale Laponiei, Siberiei, Spitzbergului, Noii Zemlia, Islandei, Groenlandei, cu vasta întindere a zonei arctice și a acelor ținuturi nemărginite, a acelor rezervoare de ger și zăpadă, unde întinderi de gheață masivă, strânse în timpul iernilor de mai multe veacuri, sau îngrămădite în strălucire de sticlă, munți peste munți, înconjoară Polul și concentrează acolo toată asprimea celui mai cumplit frig.

Îmi făurisem o idee a mea despre acele ținuturi palide ca moartea, idee neconturată, așa cum sunt toate lucrurile pe jumătate înțelese care plutesc nelămurite în mintea copiilor; dar ceea ce îmi închipuiam mă impresiona peste măsură. Textul acelor pagini introductive era legat de succesiunea gravurilor și dădea un înțeles stâncii singuratică din mijlocul unei înspumate mări vijelioase, corabiei sfărâmate și aruncate pe o coastă pustie, razelor înfiorătoare și reci ale lunii, care, strălucind printre perdelele de nori, luminau un naufragiu.

Nu pot descrie atmosfera ce domnea în cimitirul singuratic, cu monumentul funerar pe care se putea desluși o inscripție: gardul, cei doi copaci, orizontul strâmt, închis de un zid dărăpănat, cu secera lunii noi care prevestea ora fluxului de seară.

Cele două corăbii oprite pe marea liniștită mi s-au părut fantome marine.

Pe demonul care prindea cu o șpangă traista în spinarea tâlharului l-am privit numai în fugă: era o arătare de groază.

La fel și făptura aceea neagră, cu coarne, cocoțată semeț în vârful unei stânci, cercetând cu privirea o mulțime îndepărtată, strânsă în jurul unei spânzurători.

Fiecare gravură îmi spunea o poveste, deseori tainică pentru înțelegerea mea nedezvoltată și pentru sentimentele mele nedesăvârșite, dar totdeauna deosebit de interesantă; interesantă ca și acele povești pe care ni le spunea uneori Bessie, în serile de iarnă, când se întâmpla să fie bine dispusă și când, după ce aducea masa de călcat în odaia copiilor, ne dădea voie să ne așezăm lângă ea. Atunci, în vreme ce făcea cute la dantelele și scufițele de noapte ale doamnei Reed, ne hrănea curiozitatea înflăcărată cu întâmplări de dragoste și aventuri din vechi povești cu zâne și din balade și mai vechi sau, așa cum am descoperit mai târziu, din *Pamela*¹ și *Henric, conte de Moreland*².

Cu Bewick pe genunchi, eram fericită, fericită cel puțin în felul meu; nu mă temeam decât de o întrerupere. Și ea nu întârzie să vină. Ușa sufrageriei fu deschisă violent.

¹ Roman epistolar al scriitorului englez Samuel Richardson (1689–1761)

² Roman sentimental și picaresc al scriitorului irlandez Henry Brooke (1703–1783)

– Ei! Madam Mope! strigă glasul lui John Reed. După aceea, tăcu, fiindcă i se păruse că odaia era goală. Unde dracu' o fi? Lizzy, Georgy! Jane nu e aici, urmă el (vorbind cu surorile sale). Spuneți mamei că Jane s-a dus să alerge prin ploaie – sălbatică lighioană!

„Am făcut bine că am tras perdeaua“, m-am gândit eu și doream din tot sufletul să nu mi se descopere ascunzătoarea. John n-ar fi descoperit-o niciodată; n-avea nici privirea, nici mintea destul de agere; dar Eliza, băgând capul pe ușă, strigă numaidecât:

– Poți să fii sigur că e în pervazul ferestrei, John.

Am ieșit îndată de acolo, căci tremuram la gândul de a fi târâtă de John afară din ascunzătoare.

– Ce vreți? am întrebat eu, cu o neîncredere stângace.

– Spune: „Ce doriți, domnule Reed?“ mi se răspunse. Vreau să vii încoa'!

Apoi, așezându-se într-un jilț, îmi făcu semn să mă apropiez și să stau în picioare în fața lui.

John Reed era un școlar în vârstă de paisprezece ani, cu patru ani mai mare decât mine, pentru că atunci eu nu aveam decât zece. Era destul de spătos și îndesat pentru vârsta lui; avea pielea smolită și nesănătoasă, trăsăturile grosolane, fața largă, mădularele greoaie, iar mâinile și picioarele dezvoltate. Din pricina obiceiului de a se îndopa la masă, pielea îi era plină de pete, ca a bolnavilor de ficat, ochii tulburi, obrații buhăiți. Ar fi trebuit să fie atunci la școală, dar mamă-sa îl luase acasă pe o lună sau două „din cauza sănătății sale delicate“. Domnul Miles, directorul pensionului, spunea că ar fi pe deplin sănătos, dacă i s-ar trimite mai puține prăjituri și dulciuri de-acasă; dar inima mamei se împotrivi unei păreri atât de aspre și-i surâdea mai mult ideea rafinată că aspectul nesănătos al lui John se datora prea marii lui sânguințe, și, poate, dorului de casă.

John nu-și prea iubea nici mama, nici surorile, iar pe mine nu mă putea suferi. Mă pedepsea și mă ocăra nu de două-trei ori pe săptămână, nu o dată sau de două ori pe zi, ci întruna. Fiecare nerv al meu se temea de el și fiecare părticică din carnea sau din oasele mele tresărea când se apropia. Erau clipe când mă înfioram de groaza pe care mi-o insufla; pentru că, atunci

când mă amenința sau mă bătea, nu puteam cere ajutorul nimă-nui. Servitorii s-ar fi temut să-l jignească pe tânărul lor stăpân, luându-mi apărarea, iar doamna Reed era, în această privință, oarbă și mută. Ea nu-l vedea niciodată lovindu-mă, nu-l auzea niciodată ocărându-mă, cu toate că din când în când făcea și una, și alta chiar față de dânsa, însă mai adesea în spatele ei.

Obișnuită să fiu supusă față de John, m-am apropiat de jilțul său. Timp de trei minute scoase limba la mine, de-un eot. Îmi dădeam seama că în curând avea să mă lovească și, așteptând cu spaimă lovitura, gândul meu se oprea la înfățișarea dezgustătoare și urâtă a celui care mă va lovi.

Nu știi dacă mi-a citit gândul pe față, dar deodată s-a ridicat și, fără să vorbească, m-a lovit cu putere. M-am clătinat și, regăsindu-mi echilibrul, m-am îndepărtat cu un pas sau doi de scaunul lui.

– Asta-i pentru nerușinarea cu care ai răspuns mamei, apoi fiindcă te-ai ascuns hoștește în dosul draperiei și la urmă pentru privirea pe care mi-ai aruncat-o adineauri, guzganule!

Obișnuită cu ocările lui John, nu mi-a trecut niciodată prin gând să-i răspund; grija mea era cum să fac să rezist loviturii ce trebuia neapărat să urmeze ocărilor.

– Ce făceai în dosul draperiei? mă întrebă el.

– Citeam.

– Arată cartea!

M-am întors spre fereastră și i-am adus volumul lui John.

– N-ai voie să ne iei cărțile; mama spune că depinzi de noi, n-ai bani, fiindcă tatăl tău nu ți-a lăsat nimic; ar trebui să cerșești, nu să trăiești aici cu copii de gentilomi ca noi, să mănânci aceeași mâncare ca și noi, să porți aceeași îmbrăcăminte, pe cheltuiala mamei noastre! Acum am să te învăț eu minte să-mi răscolești biblioteca în halul ăsta, fiindcă toate cărțile sunt ale mele, toată casa-i a mea sau o să fie peste câțiva ani; du-te la pervazul ușii, departe de oglindă și de fereastră!

M-am dus, fără să înțeleg mai întâi ce gând avea; apoi când l-am văzut ridicând cartea, ținând-o în cumpănă și pregătindu-se s-o arunce, m-am retras instinctiv, scoțând un țipăt; n-am făcut-o însă destul de repede. Volumul a zburat în aer, m-a lovit, și eu am căzut izbindu-mă cu capul de ușă și făcându-mi

o tăietură. Tăietura sângera; mă durea cumplit; spaima mea trecuse de orice culme, făcând loc altor sentimente.

– Băiat rău și crud ce ești! i-am strigat eu. Te porți ca un ucigaș, te porți ca un vătaf de sclavi – ca împărații romani!

Citiseram *Istoria Romei* de Goldsmith¹ și-mi făcusem o anumită părere despre Nero, Caligula și ceilalți. Făcusem în tăcere și paralele pe care până atunci încă nu mă gândisem să le rostesc cu glas tare.

– Cum, cum! exclamă el, mie mi-ai spus toate astea? Ați auzit-o, Eliza, Georgiana?! Am s-o spun mamei, dar înainte de toate...

Spunând aceste cuvinte, se năpusti asupra mea și l-am simțit cum mă înșfacă de păr și de umeri. Avea însă de-a face cu o ființă ajunsă la disperare. Vedeam cu adevărat în el un tiran, un ucigaș. Simțeam picături mici de sânge șiroindu-mi din cap de-a lungul gâtului și eram conștientă de o durere ascuțită. Aceste senzații erau mai puternice decât teama, care se prefăcu în furie. Nu prea știu ce făceam cu mâinile, dar l-am auzit pe John strigându-mi: „Guzganule! Guzganule!“ și mugind ca o vită.

Ajutorul îi sosi curând. Eliza și soră-sa alergaseră s-o cheme pe mama lor, care se dusese sus. Doamna Reed intră în timp ce se petreceau toate astea. Camerista ei, domnișoara Abbot, și Bessie o însoțeau. Am fost despărțiți și am auzit pe cineva rostind aceste cuvinte:

– Doamne! Ce furie! Să-l lovească pe domnul John!

– A mai văzut vreodată cineva atâta patimă?

– Luați-o! spuse doamna Reed celor ce o urmau. Duceți-o și închideți-o în odaia roșie!

Patru mâini mă apucară, și am fost dusă imediat sus.

¹ Oliver Goldsmith (1728–1774), scriitor englez, cunoscut mai ales pentru romanul *Vicarul din Wakefield*

Capitolul II

Pe drum m-am împotrivit. Asta era ceva cu totul nou în purtarea mea, ceea ce întări foarte mult părerea proastă pe care Bessie și domnișoara Abbot o aveau despre mine. Adevărul este că nu-mi mai țineam firea, sau mai curând, cum ar spune francezii, *îmi ieșisem* din fire. Știam că pentru o clipă de împotrivire trebuia să mă aștept la pedepse deosebit de aspre, dar, ca oricare alt rob răzvrătit, eram hotărâtă, în deznădejdea mea, s-o țin așa până la capăt.

– Domnișoară Abbot, ține-i brațul! spuse Bessie. E ca o pisică turbată.

– Ce rușine! ce rușine! strigă camerista. Ce purtare urâtă, domnișoară Eyre! Să lovești un tânăr gentilom, fiul binefăcătoarei dumitale! Tânărul dumitale stăpân!

– Stăpânul meu! Cum, el e stăpânul meu? Dar ce sunt eu, servitoare?

– Nu! Ești mai puțin decât o servitoare, căci nu faci nimic ca să-ți câștigi existența. Stai aici și gândește-te la ticăloșia ta!

Mă duseseră între timp în odaia unde doamna Reed poruncise să fiu închisă și mă aruncară pe un scaun. Întâiul meu imbold fu să mă ridic dintr-o săritură. Patru mâini mă ținură pe loc.

– Dacă nu stai liniștită, va trebui să te legăm, spuse Bessie. Domnișoară Abbot, împrumută-mi jartiera dumitale, căci pe a mea ar rupe-o numaidecât.

Domnișoara Abbot se întoarce ca să-și desprindă jartiera de pe piciorul ei voinic. Aceste pregătiri și rușinea mai mare care m-ar fi așteptat mă liniștiră puțin.

– Nu scoate jartiera, am strigat eu, că nu mă mișc!

Și apoi, ca să-mi întăresc spusele, m-am agățat cu mâinile de scaun.

– Chiar ia seama să nu te clinești de aici! spuse Bessie.

Când fu sigură că eram, într-adevăr, hotărâtă să ascult, îmi dădu drumul. Atunci ea și domnișoara Abbot își încrucișară brațele și mă priviră posomorâte și bănuitoare, ca și când ar fi crezut că mi-am pierdut mințile.

– N-a făcut niciodată atâtea prostii, spuse Bessie, întorcându-se spre cameristă.

– Dar totdeauna era înclinată spre așa ceva. Eu i-am spus adeseori doamnei părerea mea și dânsa a recunoscut că am dreptate: e un copil prefăcut. N-am văzut niciodată o fetiță de vârsta ei așa lipsită de sinceritate.

Bessie nu răspunse, dar îmi zise numaidecât:

– Ar trebui să-ți dai seama, domnișoară, că datorezi mult doamnei Reed. Ea te ține, și dacă te-ar izgoni, ai fi silită să te duci într-un azil de săraci.

N-aveam ce răspunde la cuvintele astea. Nu erau noi pentru mine. Cele mai vechi amintiri din viața mea se legau de astfel de aluzii. Aceste imputări privitoare la starea de dependență în care mă aflam ajunseseră o litanie nelămurită pentru urechile mele: foarte dureroase și apăsătoare, dar pe jumătate neînțelese. Domnișoara Abbot se amestecă și ea:

– Și nu se cuvine să te crezi la fel cu domnul și domnișoarele Reed, numai pentru că doamna are bunătatea să te crească împreună cu dânsii. Copiii doamnei Reed vor avea o groază de bani, iar dumneata nimic; trebuie deci să fii umilă și să încerci a le fi pe plac.

– Ceea ce îți spunem e spre binele dumitale, adăugă Bessie, cu glas mai puțin aspru. Trebuie să cauți să fii folositoare și plăcută, ca să te țină aici; dar sunt sigură că, dacă vei fi sălbatică și furioasă, doamna o să te alunge.

– Și apoi, urmă domnișoara Abbot, Dumnezeu o va pedepsi. Atunci unde va ajunge? Ar putea s-o trăsnească tocmai când

face nebuniile. Haide, Bessie, s-o lăsăm! Pentru nimic în lume n-aș vrea să am o inimă ca a ei! Când o să fii singură, fă-ți rugăciunile, domnișoară Eyre; dacă nu te vei căi, Dumnezeu va îngădui unui duh rău să coboare prin coș ca să te răpească.

Plecară, trăgând ușa în urma lor și încuind-o.

Camera roșie era o odaie de musafiri în care se dormea foarte rar. Aș putea chiar spune că niciodată, în afară de zilele când la Gateshead Hall soseau din întâmplare mulți oaspeți și era nevoie să se folosească și ultima odaie; cu toate acestea, era una din cele mai mari și mai arătoase încăperi ale casei. În mijloc se înălța un pat ca un altar, susținut de stâlpi de mahon masiv de care atârnav draperii de mătase purpurie; două ferestre mari, cu jaluzelele totdeauna trase, erau pe jumătate ascunse de ghirlande și draperii la fel cu ale patului; covorul era stacojiu; masa, așezată la piciorul patului, acoperită cu un postav cărămiziu; pereții vopsiți într-o culoare roșiatică cu reflexetrandafirii; dulapul, toaleta, fotoliile, din mahon vechi, cu lustru de culoare închisă. În mijlocul acestor umbre întunecate, se înălța pe pat și strălucea, albă, o grămadă de saltele și de perne, totul acoperit cu o pătură de Marsilia, ca neaua de albă. Ascuns în umbră la capul patului, se zărea un jilț larg, capitonat, tot de culoare albă, care-mi părea un tron adumbrit, iar dedesubt se găsea un scăunel pe care se țin picioarele.

Odaia era rece, fiindcă se făcea rar focul în ea; fiind departe de bucătărie și de odaia copiilor, era totdeauna tăcută și, cum rareori intra cineva aici, avea în permanență un aer solemn. Numai jupâneasa venea sâmbăta să șteargă praful strâns în lișiște timp de o săptămână pe oglinzi și pe mobile. Chiar doamna Reed o vizita la răstimpuri destul de mari, ca să cerceteze un anume secret al dulapului, unde erau închise diferite hârtii, sipetul ei de giuvaiericale și o miniatură a răposatului său bărbat. Aceste din urmă cuvinte închid în ele taina odăii roșii, vraja care o făcea atât de singuratică, în ciuda întregii ei măreții.

Domnul Reed murise cu nouă ani înainte; acolo își dăduse sufletul, zăcuse pe catafalc, de acolo fusese scos sicriul de către ciocli și din ziua aceea un simțământ de tristă evlavie apăruse camera de vizite frecvente.

Bessie și apriga domnișoară Abbot mă lăsară țintuită pe o sofa scundă lângă căminul de marmură. Patul se înălța în fața mea; în dreapta era dulapul înalt, întunecat, cu luciul mat al tăbliilor tulburat de reflexe stinse; în stânga, ferestrele cu geamuri mate; între ele o oglindă mare răsfrângea pustia măreție a camerei și a patului. Nu eram deloc sigură dacă ușa fusese încuiată și, de cum am îndrăznit să mă mișc, m-am ridicat, vrând să mă încredințez. Vai! niciodată vreo temniță n-a fost mai bine închisă. Întorcându-mă, am fost silită să trec prin fața oglinzii. Privirea mea fascinată se cufundă fără voie în adâncul ei. În abisul imaginar totul era mai rece, mai întunecat decât în realitate, și ciudata, mica ființă care mă privea cu fața ei palidă, cu brațele desprinzându-se din umbră, cu ochii strălucitori de teamă și frământându-se în odaia aceea, unde totul era neclintit, îmi făcu deodată impresia unui duh, mi se păru ca o nălucă mică, jumătate zână, jumătate spiriduș, despre care Bessie ne povestea seara, și pe care ne-o înfățișa ieșind din văi singuratic, mlăștinoase, năpădite de ferigi, spre a se arăta privirii călătorilor întârziați. M-am întors la locul meu.

Toate superstițiile pe care le cunoșteam începură să mi se strecoare în minte, dar clipa izbânzii lor depline nu venise încă. Sângele tot îmi mai încălzea vinele, furia roabei răzvrătită încă mă mai stăpânea cu puterea ei grozavă. Înainte de a mă lăsa abătută de spaima prezentului, trebuia să încetinesc goana în spre trecut a amintirilor.

Asuprirea sălbatică a lui John Reed, trufașa nepăsare a surorilor lui, dușmănia mamei lor, părtinirea servitorilor îmi întunecau mintea, ca niște murdării azvârlite într-o fântână tulbure. De ce trebuia să sufăr întruna? De ce se purtau fără încetare disprețuitor cu mine? Pentru ce vină eram osândită fără nădejde de izbăvire? De ce nu puteam să plec niciodată? De ce zadarnic aș fi încercat să câștig bunăvoința cuiva? Eliza, deși încăpățanată și egoistă, era respectată. Georgiana, răsfățată, pizmașă, obraznică, certăreață, era tratată cu îngăduință de toată lumea. Frumusețea ei, obrajii trandafirii, cârlionții de aur păreau să-i încante pe toți cei ce o priveau și să-i răscumpere greșelile. John nu era niciodată contrazis, nici pedepsit, cu toate că sucea gâtul porumbeilor, omora păunașii, asmuțea dulăii